

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGAUS EISMO AUTOMOBILIŲ KELIAIS ĮSTATYMO NR. VIII-2043 2, 10 ir 25 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS VALSTYBINĖS KONTROLĖS ĮSTATYMO NR. IX-1005 6¹ IR 12 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

1.1. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo Nr. VIII-2043 (toliau – SEAKĮ) 2, 10 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – SEAKĮ projektas) parengtas siekiant:

1) stiprinti motorinių transporto priemonių taršos kontrolę kelyje ir mažinti transporto priemonių neigiamą poveikį aplinkai ir eismo saugumui;

2) sudaryti teisinės sąlygas Susisiekimo ministerijai kartu su Aplinkos ministerija vienu bendru teisiniu dokumentu nustatyti reikalavimus transporto priemonių techninę priežiūrą, remontą, techninę pagalbą ir perdirbimą atliekantiems asmenims, taip pat nustatyti transporto priemonių techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarką ir aplinkos apsaugos reikalavimus.

1.1.1. Dėl transporto priemonių (toliau – TP) taršos kontrolės kelyje stiprinimo ir TP neigiamo poveikio aplinkai ir eismo saugumui mažinimo

Aplinkos oro tarša Pasaulio sveikatos organizacijos Tarptautinės vėžio tyrimų agentūros paskelbta kancerogenine žmogui – sukeliančia vėžį (yra pakankamai įrodymų, kad sukelia plaučių vėžį; nustatytas tiesioginis ryšys tarp oro užterštumo ir padidėjusios šlapimo pūslės vėžio rizikos ir kt.); kietosios dalelės yra priskirtos prie kancerogeninių veiksnių; sumažinus kietųjų dalelių $KD_{2,5}$ koncentraciją aplinkos ore 10 (dešimčia) $\mu g/m^3$, apie 6 proc. gali sumažėti bendras mirtingumas, mirtingumo rizika nuo širdies ir kraujagyslių ligų bei plaučių vėžio – atitinkamai 12 proc. ir 14 proc. Kelių transportas yra oro taršos kietosiomis dalelėmis (toliau – KD), azoto oksidais (toliau – NO_x) ir kitais teršalais bei šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis šaltinis. Tarptautinių vertinimų duomenimis, kelių transporto išmetami NO_x dėl savo greito patekimo į žmogaus organizmą yra daug pavojingesni, nei išmetami iš aukštų kaminų; dyzelinu varomi lengvieji automobiliai realiomis važiavimo sąlygomis (keliuose) išmeta 4-7 kartus daugiau NO_x nei išmetamųjų teršalų standartuose (EURO standartai) patvirtintas kiekis; apie 10 tūkst. vyresnių nei 30 metų Europos Sąjungos (toliau – ES) (kartu Norvegija ir Šveicarija) gyventojų priešlaikinės mirtys dėl smulkiųjų kietųjų dalelių (toliau – $KD_{2,5}$) ir ozono poveikio susijusios su dyzelinu varomų lengvųjų keleivinių ir lengvųjų krovininių automobilių išmetamais NO_x ir pusė šių mirčių būtų galima išvengti jei keliuose šie automobiliai atitiktų nustatytas normas ir jų neviršytų.

Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis¹ 2021 m. kelių transporto sektorius išmetė 55 proc. viso Lietuvoje išmesto NO_x kiekio (sunkieji krovininiai automobiliai (N_2 , N_3 klasės) ir autobusai (M_2 , M_3 klasės) – 34,7 proc., lengvieji automobiliai (M_1 klasė) – 17,3 proc., lengvieji krovininiai automobiliai (N_1 klasė) – 2,8 proc.) ir 12,9 proc. smulkiųjų kietųjų dalelių $KD_{2,5}$ (lengvieji automobiliai (M_1 klasė) – 4,3 proc., sunkieji krovininiai automobiliai (N_2 , N_3 klasės) ir autobusai (M_2 , M_3 klasės) – 2,6 proc., lengvieji krovininiai automobiliai (N_1 klasė) – 0,5 proc.).

¹ Nacionalinė į aplinkos orą išmetamų teršalų apskaitos 2021 m. ataskaita.

2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos susisiekimo plėtros programoje prie 5.3 uždavinio „Gerinti transporto junglumą šalies viduje, su ES valstybėmis narėmis ir trečiosiomis šalimis, užtikrinti eismo saugumą“ 2 problemos „Lietuvoje eismo saugos lygis žemesnis negu ES vidurkis“ spręstinių priežasčių nurodyta, kad „3. Daugiau kaip pusė eisme dalyvaujančių priemonių yra techniškai netvarkingos“. Techninių apžiūrų įmonių asociacijos „Transeksa“ duomenimis iš pirmo karto praėjusių techninę apžiūrą TP kiekis pagal klases 2022 m. (proc.) buvo: M_1 – 49,9; M_2 – 43,8; M_3 – 56,9; N_1 – 52,9; N_2 – 47,3; N_3 – 57,1. Taip pat nustatyta, kad 6-10 proc. M_1 ir N_1 klasių² TP neatitiko į aplinką išmetamų teršalų reikalavimų (pvz., nustatytas per didelis išmetamųjų dujų dūmingumas, aptiktas eksploatacinių skysčių nuotėkis)³. Taigi, apytiksliai pusė ir daugiau TP į techninę apžiūrą atvyksta netvarkingos techninės būklės, ir galimai kurį laiką iki apžiūros dalyvauja eisme būdamos tokios techninės būklės ir apie 10 proc. jų – neleistinai teršia aplinką. Techniškai netvarkingos eisme dalyvaujančios TP ne tik kelia grėsmę eismo saugumui, didina aplinkos užterštumo lygį, bet ir kenkia sveikatai, kelia visuomenės susirūpinimą ir nepasitenkinimą. Galimai techniškai netvarkingų kelių TP eksploatavimą rodo ir 2021 m. Vilniaus mieste atlikto transporto taršos nuotolinio matavimo rezultatai ir šio projekto vykdytojų įvardintos galimos taršą lemiančios priežastys (labiausiai aplinkos orą teršia autobusai, sunkieji krovininiai automobiliai ir senesni dyzelinu varomi lengvieji automobiliai; rekomenduota stiprinti senų automobilių techninę priežiūrą, identifikuoti pačias taršiausias TP ir atlikti jų pakartotinę techninę apžiūrą; šviesti visuomenę kaip išlaikyti gerą TP būklę; užtikrinti tinkamą TP (ypač M_2 klasės EURO 5 standarto autobusų) techninę priežiūrą)⁴.

Lietuvoje kelių TP kontrolės sistema sukurta pagal ES reikalavimus – TP techninės būklės atitiktis techniniams reikalavimams⁵, kurie apima ir reikalavimus aplinkos taršai riboti, tikrinama privalomosios techninės apžiūros metu⁶ ir techninių patikrinimų kelyje metu⁷. TP techninės būklės patikrinimus kelyje atliekantys policijos pareigūnai ir Lietuvos transporto saugos administracijos (toliau – LTSA) pareigūnai turi teisę atlikti SEAKĮ įstatyme ir jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose numatytus veiksmus, susijusius su draudimu ar laikinu ribojimu techninių reikalavimų neatitinkančioms TP dalyvauti eisme. ES reikalavimai TP kontrolei keliuose netaikomi M_1 ir N_1 klasių TP.

Vykdydamas aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos (toliau – AAD), už nustatytus TP į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekio (TP su benziniais vidaus degimo varikliais) ar išmetamųjų dujų dūmingumo (TP su dyzeliniais varikliais) ribinių dydžių (toliau – taršos reikalavimai)⁸, pažeidimus taiko Lietuvos Respublikos

²2023-03-01 šios klasės sudarė 80,82 proc. Lietuvoje įregistruotų TP; VĮ Regitra atviri duomenys: <https://www.regitra.lt/lt/atviri-duomenys>.

³ Reikalavimai patvirtinti LTSA direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 2BE-260 „Dėl Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų patvirtinimo“.

⁴https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/Aplinkos%20oras/OpusRSE_Lithuania-report-2021_Issue03_22-09-2021.pdf.

⁵ Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų aprašas, patvirtintas LTSA direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 2BE-260.

⁶ Privalomosios transporto priemonių techninės apžiūros atlikimo tvarkos aprašas, patvirtintas susisiekimo ministro 2008 m. spalio 24 d. įsakymu Nr. 3-406.

⁷ M_2 , M_3 , N_2 , N_3 , O_3 , O_4 klasių kelių transporto priemonių ir T_{1b} , T_{2b} , T_{3b} , $T_{4.1b}$, $T_{4.2b}$, $T_{4.3b}$, T_5 kategorijų ratinių traktorių techninių patikrinimų organizavimo Lietuvos Respublikos keliuose taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2005 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 403.

⁸ ES reikalavimus atitinkantys TP taršos reikalavimai nustatyti šiuose teisės aktuose: LTSA direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 2BE-260 patvirtintuose - Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų

administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 307 straipsnyje⁹ ir Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo (toliau – AAĮ) 75 straipsnyje numatytas poveikio priemonės fiziniams ir juridiniams asmenims, tačiau neturi įgaliojimų apriboti taršos reikalavimus pažeidusių, t. y. neatitinkančių techninių reikalavimų, TP dalyvavimą eisme, panaikinti tokių TP techninės apžiūros dokumentų galiojimą. Tokiu būdu nėra užtikrinamas techniškai netvarkingų, taršos reikalavimų neatitinkančių TP pašalinimas iš eismo. Pažymėtina, kad 2021 m. AAD vykdytų TP taršos kelyje patikrinimų metu nustatyta, kad 10 proc. patikrintų TP neatitiko taršos reikalavimų, t. y. buvo techniškai netvarkingos. Taip pat pažymėtina, kad nustačius TP į aplinką išmetamų teršalų neatitikimą taršos reikalavimams privalomosios techninės apžiūros metu, tokiai TP teisė dalyvauti eisme nesuteikiama, kol bus pašalinti neatitikimai lėmę trūkumai.

Siekiant mažinti eisme dalyvaujančių taršos reikalavimų neatitinkančių TP neigiamą poveikį aplinkai, būtina sudaryti teisinę sąlygą netikėtai TP taršos kontrolei keliuose stiprinti, suteikiant papildomus įgaliojimus AAD ir LTSA¹⁰, ir riboti taršos reikalavimų neatitinkančių TP dalyvavimą eisme panaikinant privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimą.

1.1.2. Dėl TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų reglamentavimo

Šešėlinės ekonomikos mažinimo koordinavimo komisija¹¹ (toliau – Komisija) atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo metu TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugas teikiantiems asmenims (toliau – paslaugų subjektai) reikalavimai paslaugų teikimo tvarkai, darbų vietai ir darbų metu susidarantių atliekų ir nuotekų tvarkymui bei aplinkos oro apsaugai yra įtvirtinti atskiruose teisės aktuose, ir rekomendavo Susisiekimo ministerijai ir Aplinkos ministerijai įvertinti galimybę reikalavimus patvirtinti vienu teisės aktu. Komisijos nuomone, TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų subjektams taikomų reikalavimų nustatymas viename teisės akte užtikrintų teisėkūros aiškumo ir sistemiškumo principą, suteiktų daugiau aiškumo paslaugų subjektams.

aprašė; Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų sąrašė, Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų tikrinimo pozicijų ir trūkumų vertinimo kriterijų sąrašė (*taikomi techninių apžiūrų ir techninių patikrinimų kelyje metu*) ir Aplinkos apsaugos normatyviniuose dokumentuose - „Automobiliai su benzininiais (kibirkštinio uždegimo) varikliais. Anglies monoksidas išmetamosiose dujose. Normos ir matavimo metodai. LAND 14–2015 ir „Automobiliai su dyzeliniais (uždegimo suspaudimu) varikliais. Išmetamųjų dujų dūmingumas. Normos ir matavimo metodai. LAND 15-2015“, patvirtintuose AM 2000 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 89 (*taikomi aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės metu*).

⁹ 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliojo pakeistas ANK 307 straipsnis, kuriame:

1) nustatyta baudos:

- už transporto priemonių eksploatavimą su neveikiančia gamintojo numatyta išmetamųjų dujų neutralizavimo sistema (asmenims 100 – 300 eurų (už pakartotinį 300 – 500 eurų); *juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims* 300 – 500 eurų (už pakartotinį 600 – 900 eurų);

- už transporto priemonių eksploatavimą su sumontuotu prietaisu ar įrenginiu, kuris išderina gamintojo numatytą išmetamųjų dujų neutralizavimo sistemos veikimą (asmenims 300 – 600 eurų (už pakartotinį 600 – 900 eurų); *juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims* 750 – 1500 eurų (už pakartotinį 1500 – 2250 eurų).

2) numatytas prietaiso ar įrenginio, kuris išderina gamintojo numatytą išmetamųjų dujų neutralizavimo sistemos veikimą, konfiskavimas.

¹⁰ TP taršos atitikties reikalavimams patikrinimai nėra nauja LTSA funkcija – vykdydama TP pradinius techninius patikrinimus kelyje LTSA tikrina M₂, M₃, N₂, N₃ klasių, t. y. komercinei veiklai naudojamų autobusų, sunkiųjų krovininių TP keliamos aplinkos taršos atitiktį reikalavimams. TP pradiniai techniniai patikrinimai kelyje neapima M₁ ir N₁ klasių (lengvųjų keleivinių ir lengvųjų krovininių TP) TP patikrinimų.

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. 697 „Dėl Šešėlinės ekonomikos mažinimo koordinavimo komisijos sudarymo“.

Atsižvelgiant į Komisijos rekomendacijas, 2023 m. balandžio 13 d. susisiekimo ministro ir aplinkos ministro įsakymu Nr. 3-183/D1-110¹² (toliau – Įsakymas Nr. 3-183/D1-110), patvirtintas Transporto priemonių techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarkos, reikalavimų šiuos darbus atliekantiems asmenims ir šiems darbams keliamų aplinkos apsaugos reikalavimų aprašas (toliau – Aprašas). Aprašo rengimo metu nustatytas poreikis SEAKĮ sudaryti teisinės sąlygas Aprašui bendru susisiekimo ministro ir aplinkos ministro įsakymu patvirtinti.

1.2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo Nr. IX-1005 (toliau – AAVKĮ) 6¹ ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – AAVKĮ projektas) parengtas siekiant optimizuoti valstybinių laboratorinių tyrimų atlikimą, sudaryti galimybes efektyviau vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę. Vadovaujantis AAVKĮ 2 straipsnio 9 dalimi, valstybiniai laboratoriniai tyrimai, tai aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės tikslais atliekami į aplinką patenkančių teršalų, jų paveiktos aplinkos ir atliekų cheminės sudėties ir fizikinių savybių tyrimai ir matavimai (ėminių ėmimas, laboratorinių tyrimų ir matavimų atlikimas). AAVKĮ 6¹ straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad valstybinius laboratorinius tyrimus pagal aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančios institucijos pavedimus vykdo Aplinkos apsaugos agentūra (toliau – Agentūra). Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai (toliau – pareigūnai), kai reikia nustatyti išmetamų / išleidžiamų teršalų atitiktį nustatytiems normatyvams, kai galimai neleistinai teršiama aplinka paveda Agentūrai atlikti valstybinius laboratorinius tyrimus. Atsižvelgiant į tai, net ir tais atvejais, kai tikrinami parametrai gaunami atlikus matavimus vietoje, pavyzdžiui, anglies monoksido (CO) kiekis TP išmetamosiose dujose, pareigūnai turi kviešti Agentūros darbuotoją atlikti šiuos matavimus.

AAVKĮ projektu siekiama, kad kai yra galimybė atlikti matavimus vietoje, suteikti teisę patiems pareigūnams atlikti operatyvius į aplinką patenkančių teršalų ir jų paveiktos aplinkos matavimus vietoje. Taip pat siekiama sudaryti galimybę pareigūnams efektyviau vykdyti TP taršos kontrolę kelyje, papildant AAVKĮ 12 straipsnio 1 dalies 4 punktą ir numatant, kad pareigūnai, siekdami užkirsti kelią aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimams, turi teisę sustabdyti TP, ne tik apžiūrėti įtariamų asmenų TP, bet ir atlikti TP taršos kontrolę.

Priėmus AAVKĮ projektą, pažeidimai bus fiksuojami operatyviau, kadangi nebereikės kviešti kitų institucijų darbuotojų atlikti tokius matavimus ar dalyvauti atliekant patikrinimus.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

SEAKĮ projektą parengė Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės (vadovas – Vitalijus Auglys, mob. 8 686 46 087, el. p. vitalijus.auglys@am.lt) vyriausioji specialistė Renata Gagienė (mob. 8 695 41 940, el. p. renata.gagiene@am.lt), AAVKĮ projektą – Aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo grupės (vadovas – Raimondas Sakalauskas, mob. 8 686 00 052, el. p. raimondas.sakalauskas@am.lt) vyriausioji patarėja Toma Leonova (mob. 8 695 62973, el. p. toma.leonova@am.lt).

¹² Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. 3-183/D1-110 „Dėl Transporto priemonių techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarkos, reikalavimų šiuos darbus atliekantiems asmenims ir šiems darbams keliamų aplinkos apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo“.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

3.1. Dėl TP taršos kontrolės reglamentavimo

SEAKĮ 25 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad Lietuvos Respublikoje viešajame eisme leidžiama dalyvauti tik techniškai tvarkingoms motorinėms TP ir (ar) priekaboms, išskyrus Kelių eismo taisyklėse¹³ (toliau – KET) numatytus atvejus, o SEAKĮ 20 straipsnio 3 dalimi rūpintis ir atsakyti už nuosavybės ar kita teise priklausančią TP yra įpareigotas jos savininkas ar valdytojas. Be to, SEAKĮ 13 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas vairuoti techniškai netvarkingą, transporto priemonėms kelių techninių reikalavimų neatitinkančią TP, o tuo atveju, kai važiuojanti TP sugenda ir dėl to neatitinka techninių reikalavimų, o gedimo pašalinti neįmanoma, vairuotojas, laikydamasis būtinų atsargumo priemonių, gali važiuoti iki stovėjimo ar remonto vietos, išskyrus KET nustatytus atvejus. KET 234 punkte yra išvardinti tam tikri atvejai ir sąlygos, kuomet kategoriškai draudžiama važiuoti, pavyzdžiui, neveikia pagrindinis stabdys ar vairo mechanizmas (vairuotojas juo negali sustabdyti TP ar jos valdyti).

Motorinių TP ir jų priekabų atitiktis techniniams reikalavimas, kurie apima ir taršos reikalavimus, tikrinama privalomosios techninės apžiūros metu. Privalomosios techninės apžiūros periodiškumas ir atlikimo tvarka yra nustatyti Privalomosios transporto priemonių techninės apžiūros atlikimo tvarkos apraše¹⁴.

Teisę tikrinti visų klasių TP techninę būklę keliuose turi policija, o tam tikrų TP klasių – LTSA SEAKĮ 10 straipsnio 9 dalies 6 punkte nurodyta, kad, užtikrindama eismo saugumą, policija kontroliuoja TP techninę būklę, o SEAKĮ 10 straipsnio 10 dalies 2 punkte nustatyta, kad LTSA atlieka M₂, M₃, N₂, N₃, O₃ ir O₄ klasių TP (autobusų, sunkiųjų krovininių TP ir jų priekabų) pradinius techninius patikrinimus kelyje (išskyrus M₁ ir N₁ klasių – lengvasias keleivines ir lengvasias krovinines TP). Techninį patikrinimą kelyje sudaro krovinio išdėstymo ir pritvirtinimo, o taip pat transporto priemonės techninės būklės patikrinimas (SEAKĮ 2 straipsnio 71 dalis).

Tikrinimo metu policijos ir LTSA pareigūnai, nustatę tam tikrų trūkumų, kurie yra įtraukti į techninių reikalavimų neatitikimų sąrašą, panaikina tikrinamos TP techninės apžiūros dokumento galiojimą, kadangi SEAKĮ 25 straipsnio 7 dalyje jiems yra suteikta tokia teisė. SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 24 punktu tvirtinti techninių reikalavimų neatitikimų, kuriuos nustačius panaikinamas grėsmė eismo saugumui keliančių motorinių TP ir (ar) priekabų privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimas, sąrašą (toliau – Techninių reikalavimų neatitikimų sąrašas) yra įgaliota Susisiekimo ministerija arba jos įgaliotos institucijos.

Šiuo metu Techninių reikalavimų neatitikimų sąraše¹⁵ TP taršos aspektai atsispindi tik iš dalies, nes SEAKĮ nuostatose, reguliuojančiose šią sritį, akcentuojamos tik grėsmė eismo saugumui keliančios TP.

3.2. Dėl TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų reglamentavimo

Šiuo metu TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų veiklą reglamentuoja Transporto priemonių techninio aptarnavimo ir remonto paslaugų teikimo

¹³ Patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 „Dėl Kelių eismo taisyklių patvirtinimo“.

¹⁴ Patvirtinta Susisiekimo ministro 2008 m. spalio 24 d. įsakymu Nr. 3-406.

¹⁵ Patvirtintas LTSA direktoriaus 2022 m. liepos 28 d. įsakymu Nr. 2BE-189.

tvarkos aprašas¹⁶, kuriam patvirtinti teisinis pagrindas kyla iš SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 28 punkto, numatančio, kad, užtikrindama eismo saugumą, Susisiekimo ministerija arba jos įgaliotos institucijos „tvirtina reikalavimus transporto priemonių techninę priežiūrą ir remontą atliekantiems asmenims ir nustato transporto priemonių techninės priežiūros ir remonto paslaugų teikimo tvarką“. Kitas nurodytų paslaugų subjektų veiklą reglamentuojantis teisės aktas yra Aplinkos apsaugos reikalavimų transporto priemonių techninei priežiūrai ir remontui aprašas¹⁷ (toliau – Aprašas Nr. D1-405), kuriam patvirtinti teisiniai pagrindai kyla iš Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 6 straipsnio 5 dalies 4 punkto ir Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 20 straipsnio 1 dalies ir 34⁸ straipsnio 2 dalies.

Pažymėtina, kad paslaugų subjektų kontrolę atlieka LTSA ir AAD, kuriems šie įgaliojimai yra suteikti atitinkamais teisės aktais:

- susisiekimo ministro Įsakymu Nr. 3-13¹⁸, kurio 2.20 papunkčiu yra įgyvendinama SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 27 punkto nuostata, numatanti, kad, užtikrindama eismo saugumą, Susisiekimo ministerija arba jos įgaliotos institucijos atlieka transporto priemonių techninės priežiūros ir remonto paslaugų kontrolę;

- aplinkos ministro įsakymu, kuriuo patvirtintas Aprašas Nr. D1-405 ir kuriuo pavesta AAD kontroliuoti aplinkos apsaugos reikalavimų transporto priemonių techninei priežiūrai ir remontui laikymąsi.

3.3. Dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės optimizavimo ir efektyvesnio vykdymo

Pagal AAVKĮ 6 straipsnyje suteiktus įgaliojimus vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę AAD vykdo TP atitikties taršos reikalavimams kontrolę kelyje¹⁹ ir šių reikalavimų neatitinkančioms TP taiko ANK ir AAĮ nustatytas poveikio priemones.

AAVKĮ 6¹ straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad Aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdanči institucija, t. y. AAD, aplinkos apsaugos valstybinei kontrolei reikalingus tyrimus ir matavimus, išskyrus valstybinius laboratorinius tyrimus, vykdo pati arba organizuoja jų vykdymą teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybinius laboratorinius tyrimus vadovaujantis AAVKĮ 6¹ straipsnio 2 dalimi vykdo Agentūra pagal AAD pavedimus. Pagal AAD pavedimus Agentūra vyksta į AAD nurodytą vietą paimti ėminių laboratoriniams tyrimams atlikti ir (ar) atlieka išmetamų / išleidžiamų teršalų ar jų paveiktos aplinkos matavimus vietoje, atlieka paimtų ėminių laboratorinius tyrimus.

AAVKĮ 12 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad siekiant užkirsti kelią aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimams, aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai turi teisę sustabdyti ir apžiūrėti įtariamų asmenų transporto priemones.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

¹⁶ Transporto priemonių techninio aptarnavimo ir remonto paslaugų teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės kelių transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos viršininko 2016 m. vasario 1 d. įsakymu Nr.2BE-45 „Dėl transporto priemonių techninio aptarnavimo ir remonto paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

¹⁷ Aplinkos apsaugos reikalavimų transporto priemonių techninei priežiūrai ir remontui aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. D1-405 „Dėl Aplinkos apsaugos reikalavimų transporto priemonių techninei priežiūrai ir remontui aprašo patvirtinimo“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2008 m. sausio 21 d. įsakymo Nr. 3-13 „Dėl Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo įgyvendinimo“ 2.20 papunktis.

¹⁹ Taršos reikalavimai nustatyti Aplinkos apsaugos normatyviniuose dokumentuose - „Automobiliai su benzininiais (kibirkštinio uždegimo) varikliais. Anglies monoksidas išmetamosiose dujose. Normos ir matavimo metodai. LAND 14-2015 ir „Automobiliai su dyzeliniais (uždegimo suspaudimu) varikliais. Išmetamųjų dujų dūmingumas. Normos ir matavimo metodai. LAND 15-2015“, patvirtintuose Aplinkos ministro 2000 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 89.

4.1. SEAKĮ projektu siūloma:

- suteikti AAD įgaliojimus vykdyti M_1 , M_2 , M_3 , N_1 , N_2 , N_3 klasių TP į aplinką išmetamų teršalų patikrinimus kelyje, nustatant, kad AAD stabdo nurodytų klasių TP ir tikrina jų į aplinką išmetamų teršalų atitiktį TP techniniuose reikalavimuose nustatytiems į aplinką išmetamų teršalų reikalavimams, ir įgaliojimus Susisiekimo ministerijos ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka panaikinti šių klasių TP, kurios neatitinka į aplinką išmetamų teršalų reikalavimų, privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimą.

Tam siūloma papildyti SEAKĮ 10 straipsnį nauja 12¹ dalimi, nustatančia AAD funkcijas TP taršos kontrolės srityje, 25 straipsnio 7 dalį papildyti nauju 4 punktu, suteikiančiu aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams teisę naikinti šių klasių TP privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimą.

- suteikti LTSA įgaliojimus vykdyti M_1 , N_1 klasių TP į aplinką išmetamų teršalų patikrinimus kelyje, nustatant, kad LTSA stabdo nurodytų klasių TP ir tikrina jų į aplinką išmetamų teršalų atitiktį TP techniniuose reikalavimuose nustatytiems į aplinką išmetamų teršalų reikalavimams, ir įgaliojimus Susisiekimo ministerijos ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka panaikinti šių klasių TP, kurios neatitinka į aplinką išmetamų teršalų reikalavimų, privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimą.

Tam siūloma papildyti SEAKĮ 10 straipsnio 10 dalį 5 punktu, suteikiančiu LTSA teisę stabdyti ir tikrinti M_1 , N_1 klasių TP taršą, ir pakeisti 25 straipsnio 7 dalies 2 punktą suteikiant teisę nustačius taršos reikalavimų pažeidimus naikinti šių TP techninės apžiūros dokumentų galiojimą.

- siekiant suteikti teisinį pagrindą panaikinti taršos reikalavimų neatitinkančių TP privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimą siūloma patikslinti Susisiekimo ministerijos arba jos įgalios institucijų pagal SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 24 punktą tvirtinamų motorinių TP ir jų priekabų reikalavimų, kurios neatitinka techninių reikalavimų ir kelia grėsmę eismo saugumui, privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimo panaikinimo tvarkos ir trūkumų, kuriuos nustačius panaikinamas grėsmę eismo saugumui keliančių motorinių TP ir (ar) priekabų privalomosios techninės apžiūros dokumentų galiojimas, sąrašo pavadinimus, suderinant juos su terminų „didelis transporto priemonės trūkumas“ ir „pavojingas transporto priemonės trūkumas“ apibrėžtimis ir nurodant TP daromą poveikį aplinkai, ir taip sudaryti teisinį pagrindą nurodytus tvarką ir sąrašą papildyti TP trūkumais, susijusiais su į aplinką išmetamų teršalų reikalavimų pažeidimais.

Tam siūloma pakeisti SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 24 punktą patikslinant jį pagal terminų „didelis transporto priemonės trūkumas“ ir „pavojingas transporto priemonės trūkumas“ apibrėžtis ir nurodant TP daromą poveikį aplinkai.

- siekiant teisinio aiškumo dėl motorinėms TP ir jų priekaboms taikomų techninių reikalavimų tikslinamas 10 straipsnio 1 dalies 24 punktas, o naujame 10 straipsnio 10 dalies 5 punkte, naujoje 10 straipsnio 12¹ dalyje ir keičiamo 25 straipsnio 7 dalies 2 ir 4 punktuose nurodoma, kad AAD ir LTSA atliekamų patikrinimų metu TP tarša vertinama pagal techninių motorinių TP ir jų priekabų reikalavimuose nustatytus į aplinką išmetamų teršalų reikalavimus.

- patikslinti terminų „didelis transporto priemonės trūkumas“, „nedidelis transporto priemonės trūkumas“ ir „pavojingas transporto priemonės trūkumas“ apibrėžtis išbraukiant iš jų nuostatas, numatančias, kad šie TP trūkumai nustatomi techninio patikrinimo kelyje arba privalomosios TP techninės apžiūros metu, taip sudarant sąlygas plačiau taikyti šių trūkumų nustatymą ir taikymą reglamentuojančius SEAKĮ įgyvendinamuosius teisės aktus, pavyzdžiui,

Techninių motorinių TP ir jų priekabų reikalavimų aprašą, Techninių motorinių TP ir jų priekabų tikrinimo pozicijų ir trūkumų vertinimo kriterijų sąrašą²⁰, kuriuos, priėmus SEAKĮ, kontroliuodami TP taršą kelyje taikys AAD ir LTSA pareigūnai, ir kurie šiuo metu taikomi tik techninio patikrinimo kelyje arba privalomosios techninės apžiūros metu.

Tuo tikslu siūloma pakeisti SEAKĮ 2 straipsnio 8, 44 ir 47 dalis, patikslinti SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 1 punktą.

- SEAKĮ 2 straipsnio 99 dalį papildyti nuorodomis į Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą, Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymą, kuriuose apibrėžtos su siūlomais SEAKĮ pakeitimais susijusios sąvokos („aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai“, „teršalai“).

- sudaryti teisinės sąlygas Susisiekimo ministerijai kartu su Aplinkos ministerija vienu bendru teisiniu dokumentu nustatyti reikalavimus TP techninę priežiūrą, remontą, techninę pagalbą ir perdirbimą atliekantiems asmenims, taip pat nustatyti TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarką ir aplinkos apsaugos reikalavimus.

Tuo tikslu siūloma pripažinti netekusiu galios SEAKĮ 10 straipsnio 1 dalies 28 punktą ir papildyti 1¹ dalimi, nustatančia teisę Susisiekimo ministerijai kartu su Aplinkos ministerija nustatyti reikalavimus TP techninę priežiūrą, remontą, techninę pagalbą ir perdirbimą atliekantiems asmenims, taip pat nustatyti TP techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarką ir aplinkos apsaugos reikalavimus.

Priėmus SEAKĮ projektą, bus sustiprinta TP taršos kontrolė kelyje, sudarytos sąlygos mažinti aplinką teršiančių, techniškai netvarkingų transporto priemonių skaičių, pagerės aplinkos būklė ir eismo sauga, bus sudarytos teisinės sąlygos Susisiekimo ministerijai kartu su Aplinkos ministerija vienu bendru teisiniu dokumentu nustatyti reikalavimus transporto priemonių techninę priežiūrą, remontą, techninę pagalbą ir perdirbimą atliekantiems asmenims, nustatyti tokių paslaugų teikimo tvarką ir aplinkos apsaugos reikalavimus.

4.2. AVVKĮ projektu siūloma:

- pakeisti AAVKĮ 6¹ straipsnį, numatant, kad aplinkos ministro nustatytais atvejais ir būdais, operatyvius į aplinką patenkančių teršalų ir jų paveiktos aplinkos matavimus vietoje turi teisę atlikti patys pareigūnai.

- papildyti AAVKĮ 12 straipsnio 1 dalies 4 punktą, suteikiant teisę aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams stabdyti TP ir atlikti TP taršos kontrolę. Taip pat atsižvelgiant į AAVKĮ 12 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintos teisės įgyvendinimą, siūloma nustatyti, kad aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai turėtų teisę stabdyti TP, nepriklausomai nuo įtarimo apie pažeidimą. Šis pakeitimas suteiktų teisę efektyviai įgyvendinti prevencines priemones.

Priėmus AVVKĮ projektą, pažeidimai bus fiksuojami operatyviau, bus sudarytos galimybės efektyviau vykdyti TP taršos kontrolę, kadangi atliekant matavimus vietoje ar vykdant TP taršos kontrolę, nebereikės kviešti kitų institucijų darbuotojų.

- Siūloma nustatyti nebaigtinį aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų teisių ir pareigų sąrašą, įtvirtinant blanketinę normą AAVKĮ 12 straipsnio 1 dalyje.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis,

²⁰ Patvirtinti LTSA direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 2BE-260.

kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai pateikiami pažymoje.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priėmus SEAKĮ projektą bus sudarytos teisinės sąlygos Susisiekimo ministerijai kartu su Aplinkos ministerija vienu bendru teisiniu dokumentu nustatyti reikalavimus transporto priemonių techninę priežiūrą, remontą, techninę pagalbą ir perdirbimą atliekantiems asmenims, nustatyti tokių paslaugų teikimo tvarką ir aplinkos apsaugos reikalavimus. Tai suteiks daugiau aiškumo ir patogumo nurodytas paslaugas teikiantiems asmenims, t. y. sudarys palankesnes sąlygas jų veiklai.

8. Ar įstatymo pakeitimo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, jų inkorporavimui į teisinę sistemą, kitų teisės aktų priimti ar keisti nereikės.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. SEAKĮ projekte tikslinamos terminų apibrėžtys bus įvertintos Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektų nuostatos neprieštarauja Europos Sąjungos dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. SEAKĮ projekte tikslinamos terminų apibrėžtys ir kt. nuostatos susijusios su 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/47/ES dėl Sąjungoje važinėjančių komercinių transporto priemonių techninio patikrinimo kelyje, kuria panaikinama Direktyva 2000/30/EB, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2021 m. birželio 29 d. Komisijos deleguotąja direktyva (ES) 2021/1716, ir 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/45/ES dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų periodinės techninės apžiūros, kuria panaikinama Direktyva 2009/40/EB, nuostatų įgyvendinimu. SEAKĮ projekto atitiktis nurodytų Direktyvų nuostatomis pateikta atitikties lentelėse.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Iki SEAKĮ ir AAVKĮ įsigaliojimo turės būti pakeisti šie teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 10 d. Nr. nutarimas Nr. 1919 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo įgyvendinimo“ (projektą parengs Aplinkos ministerija);
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 95 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 39⁴, 39⁵ ir 39⁶ straipsnius“ (projektą parengs Aplinkos ministerija);
3. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. 3-183/D1-110 „Dėl Transporto priemonių techninės priežiūros, remonto, techninės pagalbos ir perdirbimo paslaugų teikimo tvarkos, reikalavimų šiuos darbus atliekantiems asmenims ir šiems darbams keliamų aplinkos apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (projektą parengs Susisiekimo ministerija);
4. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. liepos 30 d. įsakymas Nr. D1-449 „Dėl Valstybinių laboratorinių tyrimų organizavimo, planavimo, pavedimų vykdyti tyrimus teikimo ir vykdymo, valstybinių laboratorinių tyrimų rezultatų teikimo tvarkos aprašo ir Pavedimo vykdyti valstybinius laboratorinius tyrimus formos patvirtinimo“ (projektą parengs Aplinkos ministerija);
5. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. 418 „Dėl aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimais įtariamų asmenų transporto priemonių stabdymo bei apžiūros tvarkos patvirtinimo“ (projektą parengs Aplinkos ministerija);
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. kovo 8 d. įsakymas Nr. 89 „Dėl Aplinkos apsaugos normatyvinių dokumentų LAND 14–2015 ir LAND 15-2015 patvirtinimo“ (projektą parengs Aplinkos ministerija);
7. LTSA direktoriaus 2022 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. 2BE-189 „Dėl Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų, kurios neatitinka techninių reikalavimų ir kelia grėsmę eismo saugumui, privalomosios transporto priemonių techninės apžiūros dokumentų galiojimo panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (projektą parengs LTSA);
8. LTSA direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymą Nr. 2BE-260 „Dėl Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų patvirtinimo“ (projektą parengs LTSA).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

AAD funkcijai – savarankiškai stabdyti ir tikrinti M₁, M₂, M₃, N₁, N₂, N₃ klasių TP į aplinką išmetamų teršalų atitiktį nustatytiems techniniams reikalavimams – vykdyti reikalingi resursai: keturios tarnautojų pareigybės, kurioms išlaikyti kasmet reikės apie 100 000 eurų, išlaidos įrangai ir jos priežiūrai (pirmaisiais metais) 75 500 eurų. 2024 m. funkcijai vykdyti reikia numatyti 175 500 eurų biudžeto lėšų.

LTSA naujai funkcijai – stabdyti ir tikrinti M₁, N₁ klasių TP į aplinką išmetamų teršalų atitiktį nustatytiems techniniams reikalavimams – vykdyti preliminarium LTSA vertinimu reikalingi resursai: trys tarnautojų pareigybės (reikalingos 1 patikrinimų ekipažui sudaryti), kurioms išlaikyti pirmaisiais vykdymo metais reikės 88 000 eurų, vėlesniais metais – 76 000 eurų. Vertinime nenurodytos lėšos įrangai įsigyti, o pareigybių skaičius pagrįstas poreikiu sudaryti bent 1 patikrinimų ekipažą, atsižvelgiant į tai, kad šiame etape nežinomos patikrinimų mastas, tikrintinų techninės būklės parametrų kiekis ir patikrinimo būdas. Taip pat pirmaisiais metais reikės 15 000 eurų įrangai (1 dujų analizatorius ir 1 dūmų matuoklis) įsigyti, o vėlesniais metais – 2 100 eurų kasmet įrangai prižiūrėti (nevertinamas galimas paslaugų brangimas). Įrangos kiekis pagrįstas

atsižvelgiant į sudaromų patikrinimų ekipažų skaičių – jam didėjant, poreikis įrangai taip pat lygiagrečiai didėtų. 2024 m. funkcijai vykdyti reikia numatyti 103 000 eurų biudžeto lėšų, vėlesniais metais – 78 100 eurų biudžeto lėšų.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Valstybiniai laboratoriniai tyrimai“, „aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdanči institucija“, „automobilių tarša“, „į aplinkos orą išmetami teršalai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
